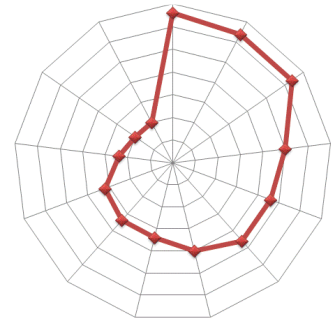

Екологічні підсумки 2011

Екологічні підсумки 2011

Актуальні питання 2011:

- > Екологічна демократія
- > Енергетика, включаючи Чорнобиль
- > Біорізноманіття, заповідна справа та ліси
- > Дозвільна система та екологічна експертиза

Читайте аналіз РАЦ “Суспільство і довкілля” про пріоритети екологічної політики у 2011 році на стор.3.

Підсумки 2011 року. Коментарі експертів РАЦ “Суспільство і довкілля” щодо основних подій у сфері екологічної політики в Україні.

10 січня 2012

УКРАЇНА – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Наталія Андрусевич

У 2011 році головними питаннями на порядку денному відносин між Україною та ЄС, зокрема, у сфері охорони довкілля, було завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, впровадженням оновленої Європейської політики сусідства, створення та активна діяльність Національної платформи Громадянського форуму Східного партнерства. На жаль, питання парафування Угоди про асоціацію так і залишилось відкритим, а подальші євроінтеграційні перспективи України – невизначеними.

Оновлена Європейська

політика сусідства, оприлюднена у травні 2011 року, окреслила головні пріоритети співпраці ЄС із країнами-сусідами. Серед її ключових питань – принцип диференціації в залежності від країни, рівня її демократизації та відносин з ЄС, а також зосередження допомоги з боку ЄС на меншій кількості пріоритетів та чіткіших індикаторів. Питання охорони довкілля розглядається традиційно серед “інших секторів”. Зокрема, наголос робиться на питаннях зміни клімату, якості атмосферного повітря та води, екологічному врядуванні, ефективності ресурсів, охороні біорізноманіття. Багато уваги приділяється громадянському суспільству,

підкреслюється його роль у реалізації окремих пріоритетів ЄПС.

Активна співпраця відбувалась у рамках Східного партнерства, зокрема завдяки проведенню зустрічей найвищого рівня (як, наприклад, Саміт Східного партнерства у вересні 2011 року) та реалізації флагманських ініціатив. Залучення громадськості до ініціатив Східного партнерства відбувалось через Форум громадянського суспільства Східного партнерства, третя зустріч якого відбулась у листопаді 2011 року, а робота чотирьох його робочих груп проводилась впродовж року. Зокрема, Робочою групою 3 з довкілля, енерго-ефективності та зміни кліма-

Закінчення на стор.2

У випуску:

Україна – ЄС (продовження)	2
Екологічна демократія (продовження)	2
Підсумки 2011 року	3
Екологічна політика та міжнародне співробітництво	4
Екологічна експертиза та Конвенція Еспо	5
Атомна енергетика	5

ЕКОЛОГІЧНА ДЕМОКРАТІЯ

Зоряна Козак

Актуалізація в Україні проблематики екологічної демократії у 2011 році спричинено синергією економічних, соціальних та екологічних проблем у світі. Як зазначено у Кишинівській декларації (01.07.2011 р., м. Кишинів (Молдова)), екологічні права та екологічна

демократія є надзвичайно важливими елементами належного управління й усвідомленого прийняття рішень, а також є передумовою у досягненні цілей сталого розвитку. Посилення цього пріоритету для України зумовлено як міжнародними, так внутрішньонаціональними чинниками.

Вагомим чинником, що вплинув на загострення уваги щодо питань екологічної демократії у національній політиці, стало **недотримання Україною** своїх міжнародних зобов'язань, зокрема Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з

Закінчення на стор.2

УКРАЇНА – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Початок на стор.1

ту був проведений моніторинг екологічних пріоритетів Східного партнерства, а саме: співпраці з ЄС, розробки планів і програм, проведення оцінки впливу на навколишнє середовище, CEIS та ін. На третьому форумі, серед іншого, було прийнято рішення про реєстрацію секретаріату Форуму як юридичної особи у формі

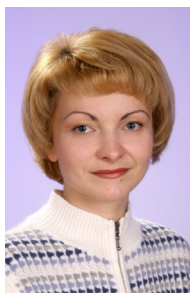
незалежної НУО. Тепер Форум матиме можливість працювати ефективніше у зв'язку з можливістю представників Форуму брати участь у засіданнях платформ Східного партнерства.

У січні 2011 року була створена **Національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства**. Серед основних досягнень Національної платформи у 2011 році можна назвати спі-

льну підготовку внеску НУО до звіту про імплементацію Європейської політики сусідства у 2011 році, заяви щодо необхідності парафування Угоди про асоціацію між Україною та проведення Форуму громадянського суспільства "Саміт Україна — ЄС: громадський вимір", що відбувся паралельно із самітом Україна — ЄС 19 грудня 2011 року.

Наталія Андрусевич,
Голова правління
РАЦ "Суспільство і
довкілля"

Зоряна Козак,
Член правління
РАЦ "Суспільство і
довкілля"

ЕКОЛОГІЧНА ДЕМОКРАТІЯ

Початок на стор.1

питань, що стосуються довкілля (**Оргуської конвенції**).

З 27 червня по 1 липня у м. Кишинів (Молдова) відбулася четверта сесія Наради сторін Оргуської конвенції, котра ухвалила рішення IV/9h, яким підтверджено факт порушення Україною Оргуської конвенції та невиконання рекомендацій, прийнятих ще в 2005 році у рішенні II/5b. Україні винесено попередження. Питання щодо позбавлення України спеціальних прав та привілеїв за невиконання положень Оргуської конвенції буде розглянуте п'ятою Народою сторін.

Окрім необхідності виконання міжнародних зобов'язань, 2011 рік став завершальним етапом процесу розроблення та ухвалення законодавчих актів, присвячених врегулюванню загальних питань розвитку демократичних засад в Україні. Таким чинником було ухвалення Закону України "Про доступ до публічної інформації". Він суттєво посприяв визначенню механізму реалізації не лише права на дос-

туп до інформації, але зокрема і **доступу до екологічної інформації**. У 2011 році прийнято нормативно-правові акти, якими визначено порядок складення та подання запитів на публічну інформацію, розпорядником якої є Мінприроди, та форму таких запитів; порядок відшкодування фактичних витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитом на інформацію, розпорядником якої є Мінприроди, та розмір таких витрат; перелік видів екологічної інформації, яка повинна розміщуватися на веб-сайті Мінприроди, та регламент її розміщення.

Одним з складових елементів екологічної демократії, якому приділялася увага в Україні на загальнодержавному рівні, є **участь громадянського суспільства** у прийнятті рішень з питань, що стосуються довкілля. Кабінет Міністрів України у червні затвердив Порядок залучення громадянського суспільства до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля. У 2011 році Мінприроди поступово наладило практику постійного

розміщення проектів нормативно-правових актів з метою проведення громадських обговорень. За таким принципом були проведені громадські обговорення важливих документів державної екологічної політики, зокрема Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки.

Проте у 2011 році розвиток національного законодавства щодо участі громадянського суспільства у прийнятті рішень з питань, що стосуються довкілля, здійснювався у взаємовиключних проєкціях. На противагу позитивним зрушенням у цій сфері запроваджено суттєві обмеження. Зокрема, з ухваленням Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" скасовано можливості для участі громадянського суспільства у проведенні експертизи проєктів будівництва.

Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргус, 1998).

ПІДСУМКИ 2011 РОКУ : АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Наталія Андрусевич

Визначення актуальних питань було здійснено на основі інформаційно-аналітичних оглядів тижня “Екологічне право та політика” та спеціальних оглядів, що готувались Ресурсно-аналітичним центром “Суспільство і довкілля” впродовж 2011 року.

Діаграма демонструє актуальні питання 2011 року, які розглядались на рівні України, європейському та міжнародному рівні. Під “актуальністю” розуміється важливість тих чи інших питань у сфері охорони довкілля чи дотичних сферах у 2011 році і визначається за допомогою віднесення питання, яке розглядалось на урядовому чи міністерському рівні, було об’єктом законотворчої діяльності чи міжнародної співпраці, турбувало громадськість, мало глобальний вимір, до тієї чи іншої категорії. Кожна подія (новина), висвітлена в оглядах, відносилась до тієї чи іншої категорії (чи декількох категорій одночасно). Усі питання були згруповані в такі категорії:

- Екологічна демократія (включає питання доступу до інформації, участі громадськості, реалізації Організації Конвенції);
- Енергетика (включає питання енергетики, що є актуальними з точки зору охорони довкілля, включаючи питання Чорнобильської АЕС);
- Біорізноманіття, заповідна справа і ліси;
- Дозвільна система та екологічна експертиза (включає питання, пов’язані з наданням дозволів, проведенням/відміною екологічної експертизи, реалізація Конвенції Еспо);

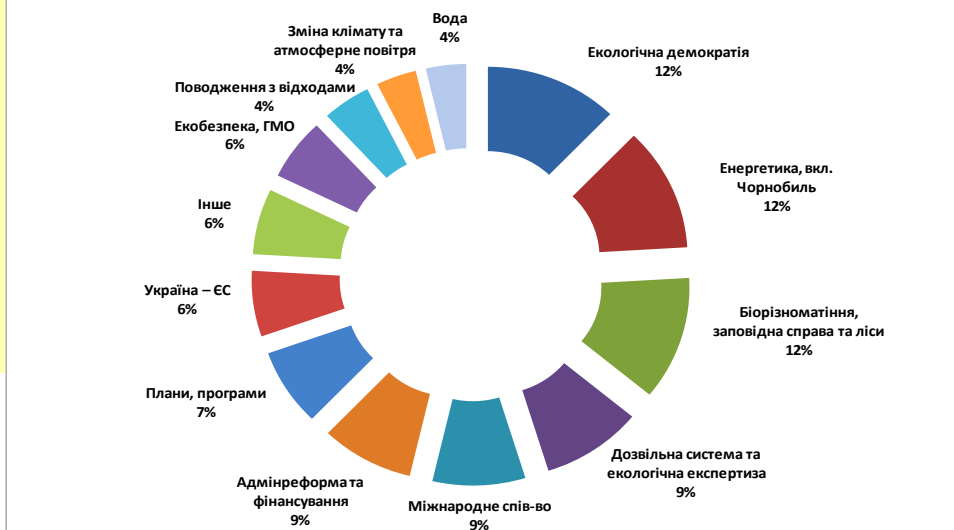
- Міжнародне співробітництво (включає співпрацю на міжнародному/регіональному рівні з питань, пов’язаних з охороною довкілля, участь у міжнародних переговорах, підписання/ратифікація нових міжнародно-правових актів);
- Адмінреформа та фінансування (включає питання пов’язані з проведенням адміністративної реформи органів державної влади у сфері охорони довкілля та фінансування заходів/планів/програм у сфері охорони довкілля);
- Плани, програми (включає розробку, зміни і доповнення, імплементацію планів, програм, стратегій у сфері охорони довкілля);
- Україна — ЄС (включає питання виконання екологічної частини Порядку денного Україна — ЄС, підписання майбутньої Угоди про асоціацію, Східне Партнерство та Форум громадянського суспільства Східного партнерства);
- Екобезпека, ГМО (включає безпеку харчових продуктів, заборону використання токсичних речовин, поводження з ГМО);

- Поводження з відходами;
- Зміна клімату та охорона атмосферного повітря;
- Вода;
- Інше (питання, що не потрапили в жодну із вказаних вище категорій).

При групуванні питань у категорії до уваги брались лише кількісні показники. Показники якості тієї чи іншої події, а також її важливість не були враховані для цілей даної статистики та при складанні діаграми.

Високий відсоток окремих категорій далеко не завжди означає успішність дій у даній сфері, а часто демонструє лише певні зусилля, зроблені в тому чи іншому напрямку, чи занепокоєність питанням громадськістю. Наприклад, високий показник у рубриці “Екологічна демократія” не означає високих досягнень нашого уряду у цій сфері, а навпаки – вказує на проблематику даного питання. З іншого боку, наприклад, рубрика “Плани, програми”, де відбулись важливі події, отримала низький відсоток.

Актуальні питання у сфері охорони довкілля в Україні, 2011 рік

Високий відсоток окремих категорій далеко не завжди означає успішність дій у даній сфері.

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Наталія Андрусевич

Незважаючи на те, що окремі елементи екологічної політики почали входити до державно-політичного життя України, питання охорони навколишнього середовища надалі не є пріоритетними у політичному порядку денному України. Головним надбанням року є прийняття Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки. Особливий вплив на реалізацію державної екологічної політики мала відміна державної екологічної експертизи як головного превентивного механізму охорони довкілля. Надалі на порядку денному європейської інтеграції України стоїть підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Питання надання пріоритетності питанням охорони довкілля у новій угоді залишається ключовим. Гостро стоїть питання прозорості та відкритості, а також доступу до інформації про сам переговорний процес та проект угоди. Щодо міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля найактуальнішими у 2011 році були питання дотримання (недотримання) Україною низки екологічних міжнародно-правових угод.

Головним надбанням року є прийняття Урядом **Плану дій (заходів) на виконання стратегії у 2011-2015 роках**. Документ пройшов широке громадське обговорення, що по-

зитивно позначилось на кінцевому результаті: стратегія та план дій закріпили низку важливих стратегічних цілей та завдань. Водночас, прийняття стратегії у формі закону України не відповідає існуючому механізму державного прогнозування та планування. Розробка стратегії відбувалася під тиском Європейського Союзу як умова надання бюджетного фінансування у сфері охорони довкілля. Підписання *Угоди про фінансування* програми “Підтримка реалізації Стратегії національної екологічної політики України” є важливим додатковим стимулом для ефективної реалізації державної екологічної політики у випадку прозорого та цільового використання коштів ЄС.

Важливою подією у міжнародному екологічному житті стала 7-а конференція міністрів довкілля європейських країн, яка відзначила двадцяті річницю процесу “Довкілля для Європи”. Конференція проходила під гаслом двох основних тем: стале управління водними ресурсами і пов’язаними з ними екосистемами та екологізація економіки. Тим не менше, на конференції не було прийнято особливо важливих рішень, не було укладено жодної міжнародної угоди. Зрештою, експерти і не мали високих очікувань від цієї конференції – держави надто заклопотані економікою та внутрішніми проблемами. Водночас, потреба у спільних діях частково компенсується високим

Питання охорони навколишнього середовища надалі не є пріоритетними у політичному порядку денному України.

Особливий вплив на реалізацію державної екологічної політики мала відміна державної екологічної експертизи як головного превентивного механізму охорони довкілля.

рівнем координації в рамках ЄС, а країни, які наразі поза цим об’єднанням, не демонструють активного прагнення до співпраці.

У 2011 році екологічна громадськість вже розпочала підготовку до **Конференції Ріо+20**, що відбудеться у 2012 році.

2011 рік – став для України роком визнання **недотримання нею низки міжнародних угод** у сфері охорони довкілля, зокрема, Організації конвенції, Конвенції Еспо та Кіотського протоколу. Щодо недотримання цих угод читайте детальніше у розділах “Екологічна демократія” й “Екологічна експертиза та Конвенція Еспо”.

12 жовтня 2011 року Комітет з дотримання Кіотського протоколу прийняв остаточне рішення щодо України, яким тимчасово позбавив Україну можливості брати участь у фінансових механізмах передбачених статтями 6, 12 та 17 Кіотського протоколу.

ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ТА КОНВЕНЦІЯ ЕСПО

Андрій Андрусевич,
Член правління
РАЦ "Суспільство і
довкілля"

Андрій Андрусевич

Скасування екологічної експертизи та порушення Україною зобов'язань за Конвенцією Еспо стали, вочевидь, головним екологічним провалом уряду у 2011 році.

Із прийняттям Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" було скасовано державну екологічну експертизу. На папері екологічна експертиза існує, навіть відповідний закон далі залишається чинним, але на практиці вона скасована. Екологічна експертиза (у розвинених країнах її називають оцінкою впливу на довкілля) є головним інструментом попередження шкоди довкіллю та здоров'ю людей, оскільки вона має проводитись до надання дозволу на спорудження об'єкту. Жодна цивілізована країна світу ще не відмовилась від оцінки впливу на довкілля небезпечної (промислової) діяльності, яка у розвинених країнах запроваджена ще у 60-70х рр. ХХ століття.

Водночас, скасування екологічної експертизи дає шанс на покращення системи оцінки впливу на довкілля. Низка глобальних та регіональних міжнародних угод, стороною яких є Україна, вимагають впровадження цієї системи, тому питання лише в тому, **яким буде нове обличчя експертизи?** Це дає екологам підстави помріяти, адже реінкарнація екологічної експертизи передбачає певний процес, який може призвести до нового результату. Зокрема, сьогодні ми отримали чудовий шанс реалізувати таку очікувану гармонізацію із європейським законодавством. Нагадаємо, законодавство з оцінки впливу на довкілля є одним з базових інститутів екологічного права ЄС.

Без екологічної експертизи Україна опинилась «голою» перед лицем міжнародної спільноти. Пояснити такі зміни у національному законодавстві на фоні систематичного невиконання міжнародних проце-

дур було неможливо. Тому, відповідні органи Конвенції Еспо (про оцінку впливу на довкілля у транскордонному контексті) **прийняли доволі жорсткі рішення щодо України**, яку визнали порушником Конвенції.

20-23 червня 2011 р. у Женеві відбулись П'ята сесія Наради сторін Конвенції Еспо. До **основних результатів** тижневих переговорів у яких особисто брав участь міністр екології М.Злочевський, можна віднести:

- Наступна сесія Наради сторін Конвенції Еспо відбудеться в Україні (проведення такої зустрічі дає ряд можливостей та стимулів для влади та громадськості)
- Україні було оголошене попередження за порушення Конвенції Еспо (вперше в історії Конвенції)
- Румунія пропхалась у Комітет з імплементації (який здійснює нагляд за її виконанням державами-сторонами).

Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Еспо, 1991)

АТОМНА ЕНЕРГЕТИКА

Андрій Андрусевич

Посилення цього пріоритету в 2011 році пов'язане із ренесансом атомної енергетики в Європі та Україні. Головними тенденціями були: загострена міжнародна увага до планів будівництва АЕС країнами та загрози безпеці, виявлені наслідками цунамі в Японії.

Головними подіями для екологічної політики України у цій сфері були:

- **будівництво нових АЕС (чи їх блоків) у сусідніх країнах**, зокрема Білорусі та Словаччині, яке вимагало проведення двосторонніх консультацій та громадського обговорення в

рамках Конвенції Еспо (про оцінку впливу на довкілля у транскордонному контексті). Так, Комітет з імплементації Конвенції Еспо проводив розслідування цього питання в рамках звернення української громадської організації. Проте ще до його завершення, офіційну скаргу з цього питання подала Литва, що стало підставою для відкриття справи Комітетом. Питання виконання Конвенції Еспо з боку Білорусі є надзвичайно актуальним для України з огляду на плани добудови Хмельницької АЕС;

- були розпочаті міжнародні процедури в рамках Конвенції

Еспо щодо **добудови 3 та 4-го блоків Хмельницької АЕС.**

Нагадаємо, що згідно з Конвенцією Еспо будівництво нових атомних реакторів потребує проведення оцінки впливу на навколишнє середовище. Про це Україна має повідомити усі можливі зацікавлені країни (т.зв. зачеплені сторони), з якими проводяться консультації на основі матеріалів оцінки транскордонного впливу на довкілля. Україна вже має значний — і переважно негативний — досвід застосування цих процедур з Руму-

**Громадськість
пильно стежить
за дотриманням
процедур щодо
добудови
Хмельницької
АЕС.**

АТОМНА ЕНЕРГЕТИКА

Початок на стор.5

нією, Словаччиною, Білоруссю та Молдовою. Громадськість пильно стежить за дотриманням цих процедур щодо добування Хмельницької АЕС.

- Комітет з імплементації Конвенції Еспо почав розслідування за скаргою щодо **продовження строків експлуатації АЕС** в Україні (у грудні 2010 року Державна інспекція ядерного регулювання видала нові ліцензії на експлуатацію першого та другого блоків Рівненської АЕС, продовживши строк їх експлуатації на 20 років). Скарга була подана українською громадською організацією у період проведення чис-

ленних заходів, присвячених 25 річниці Чорнобильської катастрофи і стала, вочевидь, єдиним реальним внеском екологічних НУО у програму цих заходів. Якщо Комітет погодиться із серйозністю аргументів, Україну очікує новий виток повноцінного розслідування. З огляду на актуальність цього питання для низки країн ЄС, вплив подій у Японії, такий розгляд може мати серйозні наслідки для атомників, які вже мають на черзі інші блоки, строк експлуатації яких закінчується.

- **стрес-тести АЕС** як реакція на події у Японії були проведені і в Україні згідно рішення РНБО

у квітні. Попередньо, 21 березня Європейський Союз обговорив та прийняв рішення щодо реагування на аварію на АЕС у Японії, ключовим елементом якого було проведення так званих стрес-тестів, тобто перевірок на сейсмостійкість АЕС, здатність протистояти повеням та іншим катаклізмам. Водночас, головне питання – **чи вплинуть події в Японії на розвиток ядерної енергетики України** – не отримало ствердної відповіді, на відміну від низки інших європейських країн, що відмовились від планів розвитку атомної енергетики.

Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля”

вул. Академіка Сахарова, 42
офіс 509
Львів
79012

Телефон: 032-242-2284
Факс: 032-242-2284
Електронна пошта: office@rac.org.ua

www.rac.org.ua

Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля” – неприбуткова громадська аналітична організація, яка проводить незалежні дослідження та навчально-інформаційні заходи у сфері екологічної політики та права, впроваджує інноваційні проекти в Україні та регіоні (Східна Європа, Кавказ та Центральна Азія). Центр зареєстрований у 2006 році.

Робота Центру здійснюється у рамках двох програм:

- Європейські інтеграційні процеси.
- Права людини і довкілля.

Головними елементами нашої роботи є аналітика, посилення потенціалу та інновації.